

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фізіології
Навчальний рік 2022-2023

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ
«ФІЗІОЛОГІЯ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибірковий освітній компонент вибірковий

Форма здобуття освіти очна
(очна; заочна; дистанційна)

Галузь знань 23 «Соціальна робота»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 231 «Соціальна робота»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація (за наявності) —

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота» першого(бакалаврського)
рівня вищої освіти

Курс 1

Силабус освітнього компоненту
розглянуто на засіданні кафедри
фізіології

Схвалено методичною комісією ХНМУ
з проблем загальної та передфахової
підготовки

Протокол від
«26» серпня 2022 року № 18

Протокол від
«31» серпня 2022 року № 1

В.о. завідувача кафедри фізіології

(підпис)

I.S. Кармазіна
(ініціали, прізвище)

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Маракушин Д.І., професор кафедри фізіології, д.мед.н., професор.
2. Кармазіна І.С., в.о. завідувача кафедри фізіології, к.біол.н., доцент.
3. Чернобай Л.В., доцент кафедри фізіології, к.біол.н., доцент.
4. Сокол О.М., старший викладач кафедри фізіології.
5. Дунаєва О.В., відповідальна за організаційно-методичну роботу кафедри фізіології, к.біол.н., доцент.

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Професорсько-викладацький склад кафедри фізіології:

1. Маракушин Дмитро Ігорович, Директор ННІ ПІГ, професор кафедри фізіології, д.мед.н., di.marakushyn@knmu.edu.ua
2. Кармазіна Ірина Станіславівна, в.о. завідувача кафедри фізіології, секретар вченої ради ННІ ПІГ, доцент, к.біол.н., is.karmazina@knmu.edu.ua
3. Чернобай Лариса Володимирівна, відповідальна за організаційно-методичну роботу з іноземними студентами кафедри фізіології, доцент, к.біол.н., lv.schernobay@knmu.edu.ua
4. Дунаєва Ольга Вікторівна, відповідальна за організаційно-методичну роботу (завуч) кафедри фізіології, доцент, к.біол.н., oy.dunaieva1@knmu.edu.ua
5. Сокол Олена Миколаївна, відповідальна за школу молодого викладача кафедри фізіології, старший викладач, om.sokol@knmu.edu.ua
6. Булинїна Оксана Дмитрівна, профорг кафедри фізіології, старший викладач, od.bulynina@knmu.edu.ua

Інформація про викладачів: професійними інтересами є клініко-фізіологічне направлення викладання освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності» з повною інтеграцією по горизонталі та по вертикалі з відображенням навчально-методичного забезпечення освітнього компоненту на сайті кафедри та у системі Дистанційного навчання ХНМУ платформи Moodle.

Контактний тел. та e-mail кафедри фізіології: тел. 707-72-77, 707-73-76
e-mail: kaf.5med.fiziolohii@knmu.edu.ua

Інформація про консультації: *Очні консультації* щоденно з 15.00 до 17.00 години та по суботах з 09-00 до 15-00 години (аудиторії кафедри фізіології відповідно запису черговими викладачами за розкладом кафедри); *Он-лайн консультації:* відповідно попереднього запису здобувача вищої освіти щодо відпрацювань у систему АСУ і далі організація відпрацювання викладачем в системі Дистанційного навчання ХНМУ.

Локація: ХНМУ, УЛК-3, 5-й поверх, кафедра фізіології.

ВСТУП

Силабус освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності» складений відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) фахівців першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 23 – «Соціальна робота», спеціальності – 231 «Соціальна робота» освітньої програми «Фізіологія вищої нервової діяльності».

Опис освітнього компоненту (анотація)

«Фізіологія вищої нервової діяльності» є вибіркоvim освітнім компонентом, який орієнтований на підготовку висококваліфікованих бакалаврів соціальної роботи і є одним із найважливіших предметів у системі формування особистісних та фахових якостей соціального працівника, озброєного знаннями, уміннями, навичками, здатного використовувати в професійній діяльності інформаційно-комунікаційні технології, інноваційні методи управління соціальними процесами, здатного до самоосвіти, постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності, швидкої адаптації до змін у соціальній сфері, який дотримується у своїй роботі принципів доброчесності й неупередженості, уміє вирішувати складні психологічні ситуації в соціальній сфері, чітко орієнтується в правовому полі.

Освітній компонент «Фізіологія вищої нервової діяльності» забезпечує підготовку спеціалістів бакалаврів в галузі знань «Соціальна робота», які володіють значним обсягом теоретичних та практичних знань відносно структурно-функціональних особливостей організму на різних рівнях його організації:

- а) ґрунтується на вивченні здобувачами вищої освіти морфологічних дисциплін й інтегрується з цими дисциплінами;
- б) закладає основи вивчення здобувачами вищої освіти клінічних дисциплін, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання з фізіології ВНД в процесі подальшого навчання й у професійній діяльності;
- в) закладає основи здорового способу життя та профілактики порушення функцій у процесі життєдіяльності.

Структура освітнього компоненту	Кількість годин, з них			СРС	Рік навчання	Вид контролю
	Очна форма навчання					
	Всього	Аудиторних				
		Лекцій (годин)	Практичних занять (год.)			
<i>Вибірковий освітній компонент: «Фізіологія вищої нервової діяльності»</i>	4,5 кредити / 135 год.	10	50	75	1 курс	залік

Примітка: 1 кредит ECTS – 30 год.

Аудиторне навантаження – 44 %, СРС – 56 %

Предметом вивчення освітнього компоненту є функції вищого відділу ЦНС та кори великих півкуль як основи поведінкових реакцій організму на дію подразників навколишнього та внутрішнього середовищ організму. Ці поведінкові реакції визначають адаптаційну функцію вищої нервової діяльності.

Пререквізити, кореквізити та постреквізити (міждисциплінарні зв'язки) – освітній компонент «Фізіологія вищої нервової діяльності» ґрунтується на вивченні здобувачами вищої освіти морфологічних дисциплін й інтегрується з цими дисциплінами; закладає основи вивчення здобувачами вищої освіти клінічних дисциплін, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання з фізіології ВНД в процесі подальшого навчання й у професійній діяльності; закладає основи здорового способу життя та профілактики порушення структури та функцій у процесі життєдіяльності.

Сторінка освітнього компоненту в системі Moodle: Кафедра фізіології, курс: [«Фізіологія вищої нервової діяльності» \(ВК\)/ спеціальність 231: «Соціальна робота» ОКР "Бакалавр", 1 курс](#)

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

1.1. Метою вивчення освітнього компоненту є оволодіння знаннями щодо об'єктивних закономірностей функцій організму, взаємозв'язок цих функцій, їх змін під впливом зовнішнього та внутрішнього середовищ. Кінцева мета вивчення освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності» встановлена на основі ОПП «Соціальна робота» за фахом загальної та передфахової підготовки і є основою для побудови змісту освітнього компоненту. Опис мети сформульований через вміння у вигляді цільових завдань (дій). На підставі кінцевої мети до кожного розділу сформульована конкретна мета у вигляді певних умінь (дій), цільових завдань, що забезпечують досягнення кінцевої мети вивчення освітнього компоненту.

1.2. Основним завданням вивчення освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності» як науки є системний підхід до вивчення суті фізіологічних процесів, функцій центральної нервової системи та її відділу – головного мозку. Вищим інтегративним відділом ЦНС є кора великих півкуль головного мозку, яка є розпорядником та розподільником усіх функцій організму. Розкриття фізіологічних механізмів взаємодії організму з навколишнім середовищем та формування психічних функцій головного мозку. Сформувати у здобувачів вищої освіти практичні навички визначення і оцінки функціональних особливостей організму і його взаємодії з навколишнім середовищем. Розширити уявлення про роль вивчення фізіології ВНД людини для інших медичних дисциплін, а саме психології, психіатрії і наркології.

У результаті вивчення освітнього компоненту здобувач вищої освіти **повинен знати:**

- механізми формування стану психофізіологічних процесів, які обумовлюють поведінкові реакції людини;
- знати параметри й робити висновки про механізми нервової й гуморальної регуляції фізіологічних функцій організму та його систем;

- стан здоров'я людини за різних умов на підставі фізіологічних критеріїв у залежності від віку, стану здоров'я та образу життя;

- мати спеціалізовані знання про людину, її органи та системи, особливо фізіологічні процеси у ЦНС та ВНД;

вміти:

- оцінювати стан психофізіологічних процесів, які обумовлюють поведінкові реакції людини;

- аналізувати поведінкові реакції людини на підставі знань вищої нервової діяльності;

- обґрунтовано призначати та оцінювати поведінкові реакції людини на підставі знань вищої нервової діяльності;

- інтерпретувати механізми й закономірності функціонування збудливих структур організму;

- пояснювати фізіологічні основи методів дослідження функцій організму;

- аналізувати вікові особливості стану сенсорних процесів у забезпеченні життєдіяльності людини;

- пояснювати вікові особливості механізмів інтегративної діяльності мозку людини як функціональної основи адаптивних пристосувальних процесів у різні періоди його розвитку;

- нести відповідальність за прийняття рішення щодо стану діяльності ЦНС та ВНД.

Застосовувати знання із загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності. Використовувати результати самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для рішення типових завдань професійної діяльності. Надавати домедичну та фахову соціальну допомогу населенню. Оформляти всю необхідну документацію щодо особової справи підопічного до соціального захисту. Вміти оцінювати стан психофізіологічних процесів, які обумовлюють поведінкові реакції людини. Формувати та поширювати культуру здорового способу життя.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє освітній компонент (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у ОПП та Стандарті).

1.3.1. Вивчення освітнього компоненту забезпечує опанування здобувачами вищої освіти компетентностей:

інтегральні:

здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальні:

ЗК1 – Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та

необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2 – Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4 – Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5 – Здатність планувати та управляти часом.

ЗК6 – Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7 – Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК8 – Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК9 – Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10 – Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК11 – Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК12 – Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК13 – Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК14 – Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК15 – Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

спеціальні (фахові, предметні):

ФК1 – Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).

ФК2 – Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів.

ФК4 – Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

ФК5 – Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах.

ФК8 – Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах.

ФК9 – Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

ФК10 – Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

ФК11 – Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

ФК15 – Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

ФК16 – Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

ФК18 – Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

ФК20 – Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

1.3.2. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами вищої освіти наступних **програмних результатів навчання:**

ПРН 1 – Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.

ПРН 2 – Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

ПРН 4 – Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.

ПРН 5 – Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

ПРН 6 – Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.

ПРН 8 – Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

ПРН 9 – Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички у ході надання соціальної допомоги.

ПРН 10 – Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

ПРН 11 – Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

ПРН 17 – Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й оснажувати клієнтів.

ПРН 19 – Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.

ПРН 20 – Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання.

ПРН 21 – Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

ПРН 22 – Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

ПРН 25 – Вміти використовувати набуті знання під час праці із особами, які постраждали від військових дій та такими, яких визнано біженцями.

ПРН 26 – Орієнтуватися в базових питаннях фізіології та анатомії людини.

1.3.3. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами вищої освіти наступних **соціальних навичок (Softskills)**: креативність, інтелектуальний розвиток, комунікабельність, уміння працювати в команді, вміння полагоджувати конфлікти, лідерство, здатність брати на себе відповідальність, працювати в критичних умовах, управляти своїм часом, розуміння важливості deadline (вчасного виконання поставлених завдань), здатність логічно і критично мислити, самостійно приймати рішення, і т. ін.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компоненту	
		очна форма навчання	
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань: 23 «Соціальна робота»	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 135	Спеціальність: 231 «Соціальна робота»	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		I-й /або II-й	
		Лекції	
Годин для очної форми навчання: аудиторних – 60 самостійної роботи здобувача вищої освіти – 75	Освітній ступінь: Бакалавр ОПП: «Соціальна робота» першого рівня вищої освіти	10 год.	
		Практичні, семінарські	
		50 год.	
		Лабораторні	
		0 год.	
		Самостійна робота	
		75 год.	
Індивідуальні завдання:			
0 годин			
Вид контролю: залік			

2.1 Опис освітнього компоненту

2.2.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1	Загальні принципи біологічної регуляції. Рефлекторний принцип діяльності центральної нервової системи (ЦНС). Структурно-функціональна характеристика нервової системи. Нервова регуляція рухових функцій організму людини.	2	Вступна, інформаційна
2	Нервова та гуморальна регуляція та вісцеральних функцій організму людини.	2	Інформаційна
3	Фізіологія зорової та слухової сенсорних систем.	2	Інформаційна
4	Фізіологічні основи поведінки. Механізми утворення та гальмування умовних рефлексів. Сучасні механізми пам'яті та навчання. Роль емоцій та мотивацій у поведінкових реакціях (П.К. Анохін).	2	Інформаційна
5	Фізіологічні основи вищої нервової діяльності людини. Типологічні властивості ВНД людини. Перша і друга сигнальні системи. Мова. Функції мови. Функціональна асиметрія кори великих півкуль головного мозку Мислення, свідомість і самосвідомість.	2	Інформаційна
	Всього годин	10	

2.2.2 Семінарські заняття.

Семінарські заняття не передбачені навчальним планом.

2.2.3 Практичні заняття.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Загальна характеристика біологічної регуляції. Дослідження рефлекторної дуги. Синапси центральної нервової системи. Дослідження процесів збудження і гальмування у ЦНС.	4	Вербальні, наочні, практичні: дискусія, круглий стіл, рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: програмований тестовий контроль, усне опитування
2	Дослідження ролі спинного мозку, стовбура мозку, переднього мозку та мозочка у регуляції рухових функцій. Регуляція системної діяльності організму.	4	Наочні, практичні: моделювання процесів, рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: програмований тестовий контроль, усне опитування
3	Дослідження механізмів нервової регуляції вісцеральних функцій організму.	4	Вербальні, наочні, практичні: рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: програмований тестовий контроль, усне опитування
4	Дослідження механізмів гуморальної регуляції вісцеральних функцій організму.	4	Вербальні, наочні, практичні: демонстрація, презентація	Поточний контроль: програмований тестовий контроль, творчі завдання; індивідуальні завдання
5	Атестаційне заняття №1: «Загальні принципи біологічної регуляції функцій організму».	4		Поточний контроль: програмований тестовий контроль, усне

				опитування
6	Дослідження сомато-сенсорної системи. Дослідження вестибулярної, смакової та нюхової сенсорних систем.	4	Вербальні, наочні, практичні: демонстрація, презентація, рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: творчі завдання; індивідуальні завдання
7	Дослідження зорової та слухової сенсорних систем.	4	Вербальні, наочні, практичні: демонстрація, презентація, рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: творчі завдання; індивідуальні завдання
8	Фізіологічні основи поведінки. Потреби та мотивації. Дослідження утворення та гальмування умовних рефлексів.	4	Вербальні, наочні, практичні: демонстрація, презентація, рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: програмований тестовий контроль, творчі завдання; індивідуальні завдання
9	Сучасні механізми пам'яті та навчання. Дослідження ролі емоцій та мотивацій у поведінкових реакціях (П.К. Анохін).	4	Вербальні, наочні, практичні: демонстрація, презентація, рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: програмований тестовий контроль, творчі завдання; індивідуальні завдання

10	Фізіологічні основи вищої нервової діяльності людини Дослідження типологічних властивостей ВНД людини. Функціональна асиметрія кори великих півкуль головного мозку. ЕЕГ.	4	Вербальні, наочні, практичні: демонстрація, презентація, рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: програмований тестовий контроль, творчі завдання; індивідуальні завдання
11	Фізіологічні основи вищої нервової діяльності людини. Перша і друга сигнальні системи. Мова. Функції мови. Мислення, свідомість і самосвідомість.	4	рішення ситуаційних задач з використанням інтерактивних методів навчання.	Поточний контроль: програмований тестовий контроль, усне опитування
12	Атестаційне заняття №2: «Фізіологія вищих інтегративних функцій та сенсорних систем організму».	4		Програмований тестовий контроль, усне опитування
13	Залік.	2		Програмований тестовий контроль, усне опитування
Всього годин		50		

2.2.4. Лабораторні заняття.

Лабораторні заняття навчальним планом не передбачені.

2.2.5. Самостійна робота.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок.	21	Виконання завдань у письмовій, друкованій або електронній формі	Самоконтроль та програмований контроль

2	Самостійне опрацювання тем освітнього компоненту та підготовка матеріалів цих тем до монотематичних аудиторних студентських конференцій:		
Тема 1. Гуморальна регуляція вісцеральних функцій організму.	12	Пошукові, оволодіння знаннями. Виконання завдань у письмовій, друкованій або електронній формі	Доповідь, презентація, взаємоконтроль
Тема 2. Функціональний стан сенсорних систем у залежності від віку людини. Фізіологічні основи болю та знеболення.	14	Пошукові, оволодіння знаннями. Виконання завдань у письмовій, друкованій або електронній формі	Доповідь, презентація, взаємоконтроль
Тема 3. Дослідження втоми і відновлення під час м'язової роботи та адаптації організму до фізичного навантаження.	5	Пошукові, оволодіння знаннями	самоконтроль, реферат
Тема 4. Фізіологія емоцій, їх види. Теорії емоцій. Механізми їх розвитку. Функціональна система поведінкового акту (акад.. П.К. Анохін).	5	Оволодіння знаннями, коучинг (тренінг)	самоконтроль, реферат
Тема 5. Фізіологія сну, його форми і фази. Сучасні теорії розвитку сну та його розлади.	5	Пошукові, оволодіння знаннями. Виконання завдань у письмовій, друкованій або електронній формі	Доповідь, презентація, взаємоконтроль
Тема 6. Біологічні ритми, їх фізіологічна роль.	5	Оволодіння знаннями, частково-пошукові	самоконтроль, реферат

3	Підготовка до підсумкових атестаційних занять.	8	Наочні, практичні. Виконання завдань у письмовій, друкованій або електронній формі	програмований контроль
Всього годин		75		

*Самостійна робота студентів здійснюється шляхом утворення реферативних робіт, які зараховуються в форматі «здав – не здав», додатковими балами ECTS не оцінюються.

3. КРИТЕРІЙ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти здійснюється на підставі чинної *«Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти у ХНМУ» 21.08.2021р. №181.*

Оцінювання поточної навчальної діяльності (ПНД) здійснюється на кожному практичному занятті за відповідною темою. **Максимальна кількість балів**, яку може набрати здобувач вищої освіти за поточну навчальну діяльність з освітнього компонента становить не більше 200 балів. **Мінімальна кількість балів**, яку повинен набрати здобувач вищої освіти за поточну навчальну діяльність з освітнього компонента, яка закінчується заліком – 120 балів. Здобувач вищої освіти може відпрацювати пропущені теми або перескладати їх на позитивну оцінку викладачу під час його індивідуальної роботи зі здобувачами вищої освіти під час вивчення освітнього компонента тим самим набрати кількість балів не меншу за мінімальну, щоб отримати бути допущеним до складання заліку. Під час оцінювання засвоєння кожної навчальної теми освітнього компонента (ПНД) та атестаційного (підсумкового) заняття (ПЗ) здобувачу вищої освіти виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно». Підсумковий бал за поточну навчальну діяльність (ПНД) та атестаційні (підсумкові) заняття (ПЗ) розраховується як середнє арифметичне отриманих здобувачем вищої освіти позитивних оцінок за традиційною шкалою з подальшим округленням результату до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою (табл. 1):

Таблиця 1

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність (ПНД) у багатобальну шкалу (для освітніх компонентів, що завершуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135
4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134

4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128
4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122
4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	Менше 3	Недостатньо
4.5-4,51	180	3.72-3,73	149		
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148		
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147		
4.42-4,44	177	3.65-3,66	146		
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145		
4.37-4,39	175	3.6-3,61	144		
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143		
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142		
4.3-4,31	172	3.52-3,54	141		
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140		
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139		

Орієнтовні критерії оцінювання поточної навчальної діяльності: *Практичні заняття з освітнього компоненту є структурованими і передбачають комплексне оцінювання у балах всіх видів навчальної діяльності (навчальних завдань), які здобувачі вищої освіти виконують під час практичного заняття:*

1) ***На початковому етапі практичного заняття*** (у загальній оцінці поточної навчальної діяльності цей етап становить 20% балів) здійснюється тестовий контроль: тести містять не менше 10 тестових завдань вибіркового типу з однією правильною відповіддю. Його результати оцінюються позитивно, якщо здобувач вищої освіти дав не менше 70% правильних відповідей; здобувач вищої освіти не отримує балів, якщо кількість правильних відповідей менше 70%.

Орієнтовний приклад оцінювання початкового етапу практичного заняття:

Загальний % балів поточної навчальної діяльності щодо початкового етапу практичного заняття	% балів конвертації на традиційну оцінку щодо початкового етапу практичного заняття	Оцінка за традиційною шкалою	% правильних відповідей на 10 тестових завдань
20% балів	19-20% балів	Відмінно («5»)	91-100%

	16-18% балів	Добре («4»)	81-90%
	14-15% балів	Задовільно («3»)	70-80%
	<14%= 0% балів	Незадовільно («2»)	<70% (< 7 правильних відповідей)

2) **На основному етапі практичного заняття** (у загальній оцінці поточної навчальної діяльності цей етап становить 50% балів) оцінюються: **виконання практичних робіт** (досліджень), запис протоколу досліджень відповідно до вимог, уміння аналізувати й інтерпретувати результати досліджень і правильно зробити обґрунтовані висновки; **вирішення ситуаційних задач та завдань, усна відповідь** за контрольними питаннями тем заняття, малювання графіків, схем, контурів регуляції. Якщо здобувач вищої освіти правильно виконав практичні роботи (дослідження), записав протокол досліджень відповідно до вимог, зумів проаналізувати й інтерпретувати результати дослідження, зробити обґрунтовані висновки, а також правильно вирішив всі запропоновані ситуаційні задачі, інші завдання, він набирає від 46% до 50% балів:

- здобувач вищої освіти набирає 41-45% балів, якщо він правильно виконав практичні роботи (дослідження), записав протокол досліджень відповідно до вимог, зумів проаналізувати й інтерпретувати результати дослідження, зробити обґрунтовані висновки і вирішив не менше половини запропонованих задач;

- здобувач вищої освіти набирає 35-40% балів, якщо він правильно виконав практичні роботи (дослідження), записав протокол досліджень відповідно до вимог, зумів проаналізувати й інтерпретувати результати дослідження, зробити обґрунтовані висновки і не вирішив жодне із запропонованих завдань;

- здобувач вищої освіти не набирає балів на основному етапі навчальної діяльності, якщо він не зумів правильно виконати практичні роботи (дослідження), записати протокол досліджень відповідно до вимог, проаналізувати й інтерпретувати результати дослідження, зробити обґрунтовані висновки.

Орієнтовний приклад оцінювання основного етапу практичного заняття:

Загальний % балів поточної навчальної діяльності щодо основного етапу практичного заняття	% балів конвертації на традиційну оцінку щодо основного етапу практичного заняття	Оцінка за традиційною шкалою	% правильно виконаних практичних робіт основного етапу практичного заняття
50% балів	46-50% балів	Відмінно («5»)	91-100%
	41-45% балів	Добре («4»)	81-90%
	35-40% балів	Задовільно («3»)	70-80%
	<35%= 0% балів	Незадовільно («2»)	<70% правильно виконаних практичних робіт

3) **На кінцевому етапі практичного заняття** (у загальній оцінці поточної навчальної діяльності цей етап становить 30% балів) контроль теоретичної і практичної підготовки здійснюється за допомогою тестових завдань (не менше 10) та комплексних ситуаційних завдань, що дозволяють оцінити ступінь досягнення навчальної мети. Цей етап оцінюється позитивно при умові, що здобувач вищої освіти правильно вирішив не менше 70% тестових завдань або вирішив всі комплексні завдання. Здобувач вищої освіти не отримує жодного балу, якщо він правильно вирішив менше, ніж 70% тестових завдань, або не вирішив запропоновані комплексні завдання.

Орієнтовний приклад оцінювання кінцевого етапу практичного заняття:

Загальний % балів поточної навчальної діяльності щодо кінцевого етапу практичного заняття	% балів конвертації на традиційну оцінку щодо кінцевого етапу практичного заняття	Оцінка за традиційною шкалою	% правильних відповідей на 10 тестових завдань або вирішення комплексних ситуаційних задач і т.ін.
30% балів	28-30% балів	Відмінно («5»)	91-100%
	24-27% балів	Добре («4»)	81-90%
	21-23% бали	Задовільно («3»)	70-80%
	<21%= 0% балів	Незадовільно («2»)	<70% (< 7 правильних відповідей)

На кінцевому етапі заняття викладач сумує набрані здобувачем вищої освіти відсотки балів за кожен з етапів заняття, конвертує їх у традиційну оцінку і виставляє отриману оцінку до журналу успішності та у зошит здобувача вищої освіти для практичних занять (з датою і власним підписом).

Орієнтовний приклад комплексного оцінювання навчальної діяльності здобувача вищої освіти на практичному занятті (Σ відсотків балів): Оцінка «добре» («4») може бути отримана декількома сумами відсотків балів:

- приклад №1: 19-20% балів початкового етапу («5»)+40% балів основного етапу («3»)+23% балів кінцевого етапу («3»)=82-83% балів =«4» за практичне заняття;
- приклад №2: 16% балів початкового етапу («4»)+41% балів основного етапу («4»)+24% балів кінцевого етапу («4»)=81% балів =«4» за практичне заняття.

Комплексне оцінювання навчальної діяльності здійснюється виставленням традиційної оцінки:

- «5» – здобувач вищої освіти виконав правильно не менше 90% навчальних завдань;
- «4» – здобувач вищої освіти виконав правильно не менше 80% навчальних завдань;
- «3» – здобувач вищої освіти виконав правильно не менше 70% навчальних завдань;
- «2» – здобувач вищої освіти виконав правильно менше 70 % навчальних завдань.

Оцінювання підсумкового заняття. Підсумкове (атестаційне) заняття обов'язково проводиться відповідно розділам Навчальної програми з освітнього компоненту протягом семестру за розкладом підсумкових (атестаційних) занять. Прийом ПЗ здійснюється викладачем академічної групи або проводиться обмін суміжних груп між викладачами у рамках внутрішньо кафедральних форм підвищення кваліфікації викладачів кафедри фізіології, які затверджують рішенням навчально-методичної наради кафедри на початку навчального року. Кафедра фізіології забезпечує для підготовки до ПЗ на інформаційному стенді, на платформі Moodle системи Дистанційного навчання ХНМУ та у вигляді «Методичних вказівок» такі матеріали:

- перелік теоретичних питань та практичних навичок (у т.ч. питання із самостійної роботи) і тестів початкового рівня «знань-умінь» (див. «Методичні вказівки щодо підготовки здобувачів вищої освіти до практичних занять з «Фізіології вищої нервової діяльності»);
- ситуаційні задачі (див. «Методичні вказівки щодо підготовки здобувачів вищої освіти до диф. заліку»);
- ситуаційні завдання у вигляді моделювання соціальних ситуацій (див. «Банк ситуаційних задач та завдань щодо поглибленого вивчення освітнього компоненту»);
- критерії оцінки «знань-умінь» здобувачів вищої освіти;
- графік відпрацювання здобувачами вищої освіти пропущених занять впродовж семестру.

Контроль якості навчання здобувача вищої освіти під час підсумкового (атестаційного) заняття (ПЗ), здійснюється за рішенням кафедри за таким **алгоритмом**: 1) **проведення комп'ютерного тестового контролю щодо рішення ситуаційних завдань.** Критерій оцінювання – 90,5% вірно вирішених завдань. Даний результат є допуском до основної (усної) частини ПЗ; 2) проведення усної (основної) частини ПЗ здійснюється викладачем по білетам-опросникам, до яких включені завдання на аналіз відповідної ситуації, малювання графіків, схем, контурів біологічної регуляції з вмінням визначення причинно-наслідкових зв'язків.

Проведення та оцінювання заліку. Залік з освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності» – це процес, протягом якого перевіряються отримані за курс: рівень теоретичних знань; розвиток творчого мислення; навички самостійної роботи; компетенції – вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх у вирішенні практичних завдань. Перерахунок середньої оцінки за ПНД та ПЗ для освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності», який завершується заліком, проводиться відповідно до таблиці 1.

Оцінка з освітнього компоненту. Освітній компонент «Фізіологія вищої нервової діяльності» вивчається протягом одного семестру, тому оцінка з нього визначається як сума балів ПНД за семестр та за залік, яка переводиться у 200-бальну шкалу ЕСТС (табл.1). Максимальна кількість балів, яку здобувач вищої освіти може набрати за вивчення освітнього компоненту – 200 балів, які

складаються із максимальної кількості балів за поточну навчальну діяльність, а також за результатами заліку. Мінімальна кількість балів, яку здобувач вищої освіти може набрати за вивчення освітнього компоненту – 120 балів.

Оцінювання самостійної роботи здобувача вищої освіти: Засвоєння тем з освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності», які виносяться лише на самостійну роботу, перевіряється під час підсумкового заняття та заліку.

Ліквідація академічної заборгованості (відпрацювання): лекції з освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності» відпрацюються у вигляді написання та захисту реферату за темою лекції; відпрацювання практичних занять проводиться у вигляді очного або дистанційного захисту теми заняття черговому викладачеві.

3.2. Питання до заліку:

Перелік практичних завдань для підготовки здобувачів вищої освіти до заліку з освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності»:

1. Малювати схеми та пояснювати будову та механізми:

- контурів біологічної регуляції, рефлекторних дуг рухових рефлексів;
- розвитку процесів збудження й гальмування в ЦНС, процесів їх сумації та координації рефлексів;
- рефлекторних дуг рухових рефлексів на усіх рівнях ЦНС та провідних шляхів, що забезпечують взаємодію різних рівнів ЦНС;
- рефлекторних дуг автономних рефлексів, що забезпечують регуляцію вісцеральних функцій;
- дії різних гормонів на клітини-мішені та регуляції їх секреції, контурів регуляції вісцеральних функцій за участю гормонів.

2. Оцінювати стан сенсорних систем за показниками дослідження їх функцій.

3. Малювати схеми будови специфічних каналів передачі інформації в сенсорних системах та пояснювати механізми формування відповідних відчуттів та образів зовнішньої дійсності.

4. Малювати схеми , що пояснюють формування біологічних форм поведінки та трактувати механізми кожного з її етапів, ролі емоцій у поведінці.

5. Оцінювати і трактувати результати досліджень, що характеризують типи ВНД людини.

6. Оцінювати стан організму при фізичному навантаженні за показниками функцій.

Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів вищої освіти до заліку з освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності»:

Загальна фізіологія та вищі інтегративні функції

Біологічна регуляції функцій організму

1. Біологічна регуляція, її види та значення для організму. Контури біологічної регуляції. Роль зворотного зв'язку в регуляції.
2. Поняття про рефлекс. Будова рефлекторної дуги та функції її ланок.
3. Рецептори, їх класифікація, механізми збудження.
4. Пропріорецептори, їх види, функції. Будова і функції м'язових веретен.
5. Механізми і закономірності передачі збудження в центральних синапсах.

6. Види центрального гальмування. Механізми розвитку пресинаптичного та постсинаптичного гальмування.

7. Сумація збудження та гальмування нейронами ЦНС.

Нервова регуляція рухових функцій

1. Рухові рефлекси спинного мозку, їх рефлекторні дуги, фізіологічне значення.

2. Провідникова функція спинного мозку. Залежність спинальних рефлексів від діяльності центрів головного мозку. Спинальний шок.

3. Рухові рефлекси заднього мозку, децеребраційна ригідність.

4. Рухові рефлекси середнього мозку, їх фізіологічне значення.

5. Мозочок, його функції, симптоми ураження.

6. Таламус, його функції.

7. Лімбічна система, гіпоталамус, їх функції.

8. Базальні ядра, їх функції, симптоми ураження.

9. Сенсорні, асоціативні і моторні зони кори головного мозку, їх функції.

10. Взаємодії різних рівнів ЦНС у регуляції рухових функцій. Локомоції, їх регуляція. **Функціональна структура довільних рухів. Вікові зміни рухових функцій.**

Нервова регуляція вісцеральних функцій

1. Загальний план будови автономної нервової системи. Автономні рефлекси, їх рефлекторні дуги.

2. Синапси автономної нервової системи, їх медіатори, циторецептори та блокатори передачі збудження в синапсах.

3. Вплив симпатичної нервової системи на вісцеральні функції.

4. Вплив парасимпатичної нервової системи на вісцеральні функції.

5. Роль метасимпатичної системи в регуляції вісцеральних функцій.

6. Єдність симпатичної й парасимпатичної систем в регуляції функцій.

Гуморальна регуляція вісцеральних функцій

1. Гуморальна регуляція, її відмінності від нервової. Характеристика факторів гуморальної регуляції.

2. Властивості гормонів, їх основні впливи. Механізм дії гормонів на клітинні мішені.

3. Контур гуморальної регуляції. Регуляція секреції гормонів ендокринними залозами.

4. Роль гіпоталамо-гіпофізарної системи в регуляції функцій ендокринних залоз.

5. Роль соматотропіну, тироксину та трийодтироніну, інсуліну в регуляції лінійного росту тіла, процесів фізичного, психічного розвитку організму.

6. Роль кальцитоніну, паратгормону, кальцитріолу у регуляції сталості концентрації іонів кальцію та фосфатів у крові.

7. Роль гормонів підшлункової залози в регуляції функцій організму.

8. Роль гормонів щитоподібної залози (Т3, Т4) в регуляції функцій організму.

9. Фізіологія жіночої статевої системи, її функції, роль статевих гормонів.

10. Фізіологія чоловічої статевої системи, роль статевих гормонів.

11. Загальне уявлення про неспецифічну адаптацію організму до стресової ситуації.

Роль гормонів у неспецифічній адаптації.

12. Роль симпато-адреналової системи в регуляції неспецифічної адаптації організму до стресової ситуації.

13. Роль гіпофізарно-наднирникової системи в регуляції неспецифічної адаптації організму до стресової ситуації. Основні впливи глюкокортикоїдів і мінералокортикоїдів на організм.

Фізіологія сенсорних систем

1. Сенсорні системи, їх будова та функції.

2. Смакова сенсорна система, її будова, функції, методи дослідження.

3. Нюхова сенсорна система, її будова та функції.

4. Сомато-сенсорна система, її будова та функції.

5. Фізіологічні механізми болю.

6. Опіатна та неопіатна антиноцицептивні системи організму, їх значення.

7. Фізіологічні механізми знеболення.

8. Слухова сенсорна система, її будова та функції.

9. Функції зовнішнього і середнього вуха. Внутрішнє вухо, частотний аналіз звукових сигналів.

10. Зорова сенсорна система, її будова та функції.

11. Основні зорові функції та методи їх дослідження.

Фізіологічні основи поведінки

1. Біологічні форми поведінки. Потреби та мотивації, їх роль у формуванні поведінки.

2. Вроджені форми поведінки. Інстинкти, їх фізіологічна роль.

3. Набуті форми поведінки. Механізми утворення умовних рефлексів, їх відмінності від безумовних.

4. Пам'ять: види і механізми утворення.

5. Емоції, механізми формування. Біологічна та інформаційна теорії емоцій. Їх роль у формуванні поведінки

Фізіологічні основи вищої нервової діяльності людини

1. Функції нової кори головного мозку й вища нервова діяльність людини.

2. Біологічна та інформаційна теорії емоцій, їх роль у формуванні поведінки.

3. Функціональна асиметрія кори великих півкуль головного мозку, його інтегративна функція.

4. Мова, її функції, фізіологічні основи формування.

5. Мислення. Розвиток абстрактного мислення у людини. Роль мозкових структур у процесі мислення.

6. Типи вищої нервової діяльності людини. Темпераменти та характер.

7. Сон, його види, фази, електрична активність кори, фізіологічні механізми.

8. Вікові аспекти вищої нервової діяльності у людини.

Фізіологічні основи трудової діяльності і спорту

1. Фізіологічні основи трудової діяльності людини.

2. Особливості фізичної та розумової праці. Оптимальні режими праці.

3. Фізіологічні механізми втоми. Активний відпочинок та його механізми.

4. Вікові зміни працездатності людини.

5. Фізіологічні основи спорту. Принципи побудови оптимальних режимів тренувань.

3.3. Контрольні питання

Контрольні питання, завдання до самостійної роботи розміщені у робочих зошитах (див. «Методичні вказівки щодо підготовки здобувачів вищої освіти до практичних занять з освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності»), на інформаційних стендах кафедри та на сторінці кафедри фізіології на платформі Moodle системи Дистанційного навчання ХНМУ.

3.4. Індивідуальні завдання:

1. Розробка схем контурів регуляції функціональних систем організму.
2. Аналіз літератури та обговорення за темами:
  - а) сон, механізми його розвитку, види, біологічна роль;
  - б) коркове представництво функцій великих півкуль;
  - в) мова, фізіологічні механізми її розвитку, коркове представництво її центрів, їх взаємодія.
3. Участь з доповідями на профільних конференціях, підготовка аналітичних оглядів з презентаціями і т. ін.

Оцінювання індивідуальних завдань студента: На засіданні кафедри затверджено (Методична нарада кафедри фізіології від 26.08.2022р. Протокол №18) перелік індивідуальних завдань з визначенням кількості балів за їх виконання, які можуть додаватись, як заохочувальні (не більше 10). Бали за індивідуальні завдання одноразово нараховуються здобувачам вищої освіти тільки комісійно (комісія – зав. кафедри, завуч, викладач групи) та лише за умов успішного їх виконання та захисту. Загальна сума балів за ПНД не може перевищувати 200 балів.

3.5. Правила оскарження оцінки: Оскарження оцінок здійснюється згідно [Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю здобувачів освіти ХНМУ](#)

4. ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

(система вимог та правил поведінки здобувачів вищої освіти при вивченні освітнього компоненту, зокрема реакція викладача на невчасно виконані завдання, пропущені заняття, поведінку в аудиторії, вимог щодо медичного одягу, тощо, окремо зазначити доступність та умови навчання для осіб з особливими освітніми потребами).

Академічні очікування від здобувачів освіти, щодо освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності». Очікується, що здобувачі вищої освіти відвідуватимуть всі лекційні та практичних заняття. Якщо здобувач вищої освіти був відсутній на лекції або на практичному занятті, йому необхідно відпрацювати це заняття. Тематичні плани лекцій, практичних занять та графік роботи викладачів кафедри фізіології, які приймають відпрацювання розміщено на інформаційному стенді кафедри, у системі АСУ і у системі Дистанційного навчання ХНМУ на платформі Moodle. Письмові та домашні завдання треба виконувати повністю та вчасно, якщо у здобувачів вищої освіти виникають

запитання, можна звернутися до викладача особисто або за електронною поштою, яку викладач надає на першому практичному занятті. Під час лекційного заняття здобувачам вищої освіти рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Ставити питання до лектора – це абсолютно нормально.

Відвідування занять та поведінка: своєчасне відпрацювання пропусків практичних занять та лекцій, неприпустимість запізнень та пропусків занять без поважної причини. Дотримання вимог щодо одягу, медичного огляду та ін. Використання електронних гаджетів під час занять можливо тільки з дозволу викладача. Поведінка в аудиторії (основні «так» та «ні»): здобувачам вищої освіти важливо дотримуватися правил належної поведінки в університеті. Ці правила є загальними для всіх, вони стосуються також і всього професорсько-викладацького складу та співробітників, і принципово не відрізняються від загальноприйнятих норм. **Під час занять дозволяється:** залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача; пити безалкогольні напої; фотографувати слайди презентацій; брати активну участь у ході заняття. **Під час занять заборонено:** їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження); палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби; нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу; грати в азартні ігри; наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території); галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять. **Рекомендації щодо успішного складання освітнього компоненту:** активність здобувачів вищої освіти під час практичного заняття, виконання необхідного обсягу навчальної роботи, а саме активна участь під час обговорення теоретичних питань, ситуаційних завдань та практичних навичок під час практичних занять у форматі інтерактивних методів навчання. Здобувач вищої освіти має бути готовими детально розбиратися у теоретичному матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. **Під час дискусії** важливі: повага до колег і толерантність до інших та їхнього досвіду; сприйнятливості та неупередженості; здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента, ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів; обов'язкове знайомство з першоджерелами. **Вітається творчий підхід у різних його проявах.** Від здобувачів вищої освіти очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з освітнього компоненту «Фізіологічний та мікробний стан дитини в залежності від віку, стану здоров'я та образу життя» та з НДР кафедри фізіології. **Заохочення та стягнення:** на кафедрі фізіології проводяться монотематичні студентські конференції, участь у СНО кафедри, наукові конференції, за активну участь у яких студент отримує додаткові бали.

Охорона праці

На першому занятті роз'яснюються основні принципи охорони праці шляхом проведення відповідного інструктажу. Очікується, що кожен здобувач вищої освіти повинен знати, де найближчий до аудиторії евакуаційний вихід, де знаходиться вогнегасник, як їм користуватися тощо. Відповідно до **Наказу Ректора ХНМУ «Про Алгоритм дії у разі виявлення ознак гострого респіраторного захворювання у здобувача освіти, викладача або працівника ХНМУ»** обов'язково дотримуватися санітарно-гігієнічних норм та відповідної поведінки в умовах епідемії чи пандемії.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра фізіології підтримує нульову толерантність до плагіату відповідно **Наказу Ректора ХНМУ «Про порядок перевірки у ХНМУ текстових документів дисертаційних робіт, звітів за НДР, наукових публікацій, матеріалів наукових форумів, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність текстових запозичень»**. Від здобувачів вищої освіти очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність у академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук. **Політика щодо академічної доброчесності:** під час навчання як на лекціях так и на практичних заняттях важливі: повага до колег; толерантність до інших та їхнього досвіду; сприйнятливність та неупередженість; здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента; ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів; Я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції; обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Порядок інформування про зміни у силабусі: оголошення про зміни у силабусі обов'язково висвітлюються на сторінці кафедри фізіології на платформі Moodle системи Дистанційного навчання ХНМУ та на інформаційних стендах кафедри.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Фізіологія: підручник для студ. вищ. мед. навч. закладів / [В.Г. Шевчук, В.М. Мороз, С.М. Белан, та ін.]; за редакцією В.Г. Шевчука. – Вид. 4-е. – Вінниця: Нова Книга, 2018. – 448 с. <http://nk.in.ua/pdf/1644.pdf>
2. Вікова фізіологія дитини. Навчальний посібник, за ред. І.М.Карвацького. – К.: Фенікс, 2017. – 160 с.
3. Фізіологія. Навчально-методичний посібник до практичних занять та самостійної роботи / за редакцією М.Р. Гжегоцького. – Вінниця: Нова Книга, 2019. – 464 с.

4. Moroz V.M., Shandra O.A., Vastyanov R.S., Yoltukhivsky M.V., Omelchenko O.D. Physiology: Textbook / Edited by V.M.Moroz, O.A.Shandra. – 5th edition. – Vinnytsia: Nova Knyha Publishers, 2020. – 728 p.

Допоміжна

1. Ganong W.F. Review of Medical Physiology. - 24th edition, - 2015. – 1200p.
2. Guyton A. C., Hall J. E., Textbook of Medical Physiology. - 13th ed. Elsevier. 2016. – 1038 p.
3. First Aid for the USMLE Step 1. 2018: A student to student Guide. McGraw-Hill – 890 p.
4. Despopoulos A. Color Atlas of Physiology/7th edition / A. Despopoulos, S. Silbernagl. - Stuttgart: Georg Thieme Verlag, 2015. - 472 p.
5. Sebastian S, Puranik N. Recent concepts about sense of smell, odorant receptors and physiology of olfaction an insight. Physiology and Pharmacology. 2016 May 10;20(2):74-82. 29.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://distance.knmu.edu.ua/course/index.php?categoryid=64>
Система дистанційного навчання ХНМУ Інформаційна панель Курси Кафедра фізіології
«Фізіологія вищої нервової діяльності» (ВК)/ спеціальність 231: «Соціальна робота» ОКР "Бакалавр", 1 курс
(кафедра фізіології у системі Дистанційного навчання ХНМУ надає у повному обсязі всю відповідну інформацію та електронний курс щодо вивчення освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності» у рамках ОПП «Соціальна робота»)
  2. <https://www.youtube.com/watch?v=vxapV-sUeb4&feature=youtu.be>
  3. <http://gohigher.org/yak-stvoriti-silabus-resursi-sho-dopomozhut-efektivno-organizuvati-robotu>
  4. Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Харківському національному медичному університеті
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf
  5. Порядок проведення занять з поглибленого вивчення здобувачами вищої освіти Харківського національного медичного університету окремих дисциплін понад обсяг навчального плану
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/nak-poriad-pogl-vyv-dysc.docx
  6. Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_ad_text.pdf
  7. Положення про визнання результатів неформальної освіти в Харківському національному медичному університеті
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_neform_osv.pdf
- ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА:

http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=7108%3A2021-03-10-14-08-02&catid=12%3A2011-05-10-07-16-32&Itemid=33&lang=uk

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:

http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2520%3A2015-04-30-08-10-46&catid=20%3A2011-05-17-09-30-17&Itemid=40&lang=uk

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/kodex_AD.docx

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАФЕДРИ ФІЗІОЛОГІЇ

1. Навчальна програма освітнього компоненту «Фізіологія вищої нервової діяльності», галузі знань 23 «Соціальна робота», спеціальності 231 «Соціальна робота», ОК «Бакалавр з соціальної роботи», кваліфікації професійної «Соціальний працівник».
2. Базова та додаткова література.
3. Плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти.
4. Мультимедійний супровід матеріалів лекцій та практичних занять.
5. Тези лекцій з освітнього компоненту та їх презентації.
6. Методичні розробки для викладачів.
7. Методичні матеріали, що забезпечують аудиторну роботу здобувачів вищої освіти на практичних заняттях.
8. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу здобувачів вищої освіти.
9. Тестові завдання та контрольні питання до практичних занять.
10. Банк ситуаційних задач.
11. Банк питань для письмової відповіді на контрольні питання атестаційного заняття.
12. Перелік питань до заліку, завдання для перевірки практичних навичок під час заліку.